

EEN EVALUATIE VAN VALUTA-OMREKENINGSMETHODEN

door Drs. J. Leijten

1 Inleiding

In het MAB verscheen in juni 1975 een artikel van de hand van Drs. J. van Helman getiteld: „De omrekening van vreemde valuta's ten behoeve van het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening”. Deze publikatie vormde de aanleiding tot het schrijven van deze studie, die in tweeërlei opzicht daarop een aanvulling wil zijn. (1)*

Het eerste door genoemde auteur niet behandelde facet van de valuta-problematiek in de jaarrekening betreft de vraag hoe ontstane koersverschillen verwerkt moeten worden. In de paragrafen 2 tot en met 5 zal hierop nader worden ingegaan. Vervolgens zal in paragraaf 6 een oordeel worden gegeven over de door hem behandelde valuta-omrekeningsmethoden.

2 De „current-noncurrent” - en de „monetary-nonmonetary”-methode

In tabel 1 worden deze methoden schematisch weergegeven. Onderdeel A behoeft weinig toelichting, omdat in bovengenoemd artikel de te gebruiken omrekeningskoers al aan de orde gesteld is. Onderdeel B betreft de vraag hoe ontstane koersverschillen in de jaarrekening verwerkt moeten worden.

Tabel 1 Een vergelijking van valuta-omrekeningsmethoden

Omrekeningsmethoden:	<i>Curr. non-curr. meth.</i>	<i>Mon. non-mon. meth.</i>	<i>Temporal Principle (v) (w)</i>	<i>Curr. rate-meth.</i>	<i>Trans-late restate methode</i>	<i>Restate late-methode</i>	<i>Restate-Translate Restate-methode</i>
A 1 Liquide middelen	c.r.	c.r.	c.r.	c.r.	c.r. t	c.r. v	v c.r. v
2 Vlottende prod.-middelen	c.r.	h.r.	h.r.	c.r.	c.r. t	c.r. t	t c.r. v
3 Korte termijn vorderingen	c.r.	c.r.	c.r.	c.r.	c.r. t	c.r. v	v c.r. v
4 Lange termijn vorderingen	h.r.	c.r.	c.r.	c.r.	h.r. t	c.r. v	v c.r. v
5 Duurzame activa	h.r.	h.r.	h.r.	c.r.	h.r. t	c.r. t	t c.r. v
6 Eigen vermogen	h.r.	h.r.	h.r.	h.r.	h.r. t	h.r. t	v h.r. v
7 Lang vreemd vermogen	h.r.	c.r.	c.r.	c.r.	h.r. t	c.r. v	v c.r. v
8 Kort vreemd vermogen	c.r.	c.r.	c.r.	c.r.	c.r. t	c.r. v	v c.r. v
9 Koopkrachtresultaten						h.r.	h.r.
B 1 Gerealis. koerswinsten	(b)	(b)	(b)	(b)	(b)	(b)	(b)
2 Gerealis. koersverliezen	(b)	(b)	(b)	(b)	(b)	(b)	(b)
3 Ongerealis. koerswinsten	(e)	(e)	(b)	(b)	(e)	(e)	(e)
4 Ongerealis. koersverliezen	(b)	(b)	(b)	(b)	(e)	(e)	(e)

* zie blz. 308.

Toelichting op tabel 1:

- h.r. = „historic rate” ofwel de koers op het moment van ontstaan van de post.
c.r. = „closing rate” ofwel de wisselkoers op het moment van opmaken van de geconsolideerde jaarrekening.
- (v) = De buitenlandse jaarrekening is gebaseerd op historische uitgaafprijzen voor vaste en de minimumwaarderingsregel voor vlottende kapitaalgoederen.
- (w) = De buitenlandse jaarrekening is op een van de volgende waarderingssystemen gebaseerd:
- Het „general price-level accounting”-systeem
 - Het vervangingswaardesysteem van Limperg
 - Het waarderingssysteem van Edwards en Bell
- (b) = Deze koersresultaten worden opgenomen in het geconsolideerde resultaat van de moedermaatschappij.
- (e) = Deze koersresultaten worden verwerkt in een reserverekening van de geconsolideerde balans van de moedermaatschappij.
- t = Deze rekening wordt gecorrigeerd voor de algemene prijswijziging in de betreffende periode.
- v = Deze rekening wordt niet gecorrigeerd voor de algemene prijswijziging in de betreffende periode.

Overeenkomstig het voorzichtigheidsprincipe worden door de beide omrekeningsmethoden ongerealiseerde koersverliezen op buitenlandse dochtermaatschappijen ten laste van het geconsolideerde resultaat gebracht, terwijl ongerealiseerde koerswinsten op een rekening in de geconsolideerde balans worden gereserveerd. Een koersresultaat is pas gerealiseerd wanneer vreemde valuta daadwerkelijk in binnenlandse valuta van de moedermaatschappij zijn omgezet. (2)

3 De „temporal principle”-methode

De te gebruiken omrekeningskoers is bij deze methode afhankelijk van de aan de geconsolideerde jaarrekening ten grondslag liggende waarderinggrondslag. Daarom worden in tabel 1 twee varianten onderscheiden. De ene variant veronderstelt historische uitgaafprijzen voor vaste en de minimumwaarderingsregel voor vlottende kapitaalgoederen, terwijl de andere uitgaat van een van de volgende waarderingssystemen:

- 1 Het „general price-level accounting”-systeem
- 2 Het vervangingswaardesysteem van Limperg
- 3 Het waarderingssysteem van Edwards en Bell

Onafhankelijk van de waarderinggrondslag worden alle gerealiseerde en ongerealiseerde koersresultaten in het geconsolideerde resultaat opgenomen omdat Lorensen, de grote propagandist van deze methode, van mening is dat ongerealiseerde koersresultaten een inkomens karakter hebben. (3)

4 De „current rate“-methode

Bij de „current rate“-methode komen ongerealiseerde koersresultaten ten bate of ten laste van een reserverekening in de geconsolideerde balans, omdat er tot het moment van realisatie onzekerheid blijft bestaan over het toekomstig verloop van de betreffende wisselkoersen. Een ongerealiseerde koerswinst op een buitenlandse dochteronderneming kan immers door devaluatie van de betreffende buitenlandse valuta aangetast worden. Gerealiseerde koersresultaten hebben volgens deze methode definitief het karakter van verteerbaar inkomen verkregen. Zij worden dan ook in het geconsolideerde resultaat opgenomen. (4)

5 De „translate-restate“-methode, de „restate-translate“-methode en de „restate-translate-restate“-methode

De „translate-restate“-methode rekent de jaarrekening van de dochtermaatschappij om volgens de in paragraaf 2 beschreven „current-noncurrent“-methode. De geconsolideerde jaarrekening van de moedermaatschappij wordt daarna gecorrigeerd voor de algemene binnenlandse prijswijziging, waarbij deelnemingen in buitenlandse dochterondernemingen als niet-monetaire activa behandeld worden. De verwerking van koersresultaten is daarbij identiek aan die van de „current-noncurrent“-methode.

De „restate-translate“-methode corrigeert de jaarrekening van de buitenlandse dochteronderneming met de in dat land geldende algemene prijsindex, waarna overeenkomstig de in tabel 1 weergegeven koersen omrekening in de valuta van de moedermaatschappij plaatsvindt. (5)

De „restate-translate-restate“-methode houdt de volgende stappen in:

- 1 Correctie van de materiële activa van de buitenlandse dochtermaatschappij met behulp van een algemeen prijsindexcijfer van het land van vestiging van deze onderneming.
- 2 Omrekening van de posten van de jaarrekening van de buitenlandse dochter tegen koersen op balansdatum, behalve het eigen vermogen, dat tegen historische koersen wordt omgerekend.
- 3 Correctie van de jaarrekening van de moedermaatschappij met behulp van een algemeen prijsindexcijfer, waarbij de deelneming in de buitenlandse dochteronderneming als een monetaire post wordt beschouwd. (1)

Zoals uit tabel 1 blijkt is de verwerking van koersresultaten bij de laatste twee methoden identiek aan die van de „current rate“-methode.

6 Evaluatie-fase

6.1. Inleiding

De vraag welke omrekeningsmethode vandaag de dag gebruikt moet worden, wordt ten eerste bemoeilijkt door de vele argumenten pro en contra de verschillende omrekeningsmethoden.

Om die reden is het gewenst enige ordening in de veelheid aan argumenten aan te brengen. In deze paragraaf wordt bekeken in hoeverre de behandelde omrekeningsmethoden met het hoofddoel van een optimale getrouwheid van de geconsolideerde jaarrekening van de moedermaatschappij verenigbaar zijn. Dit doel wordt bereikt wanneer de volgende voorwaarden vervuld zijn:

- 1 De omrekeningsmethode moet neutraal staan ten opzichte van de waarderingsgrondslag die aan de jaarrekening van de dochtermaatschappij ten grondslag ligt. Dit houdt in dat posten in de buitenlandse jaarrekeningen tegen de koers van het moment waarop de waardering van deze posten betrekking heeft dienen te worden omgerekend.
- 2 De waarderingsgrondslag van de buitenlandse jaarrekening moet ten behoeve van de consolidatie voor het valuta-omrekeningsproces gelijk of gelijkge maakt zijn aan die van de moedermaatschappij.
- 3 De optimale getrouwheid van de geconsolideerde resultatenrekening van de moedermaatschappij wordt door de gelijkheid in instandhoudingspostulaat bij moedermaatschappij en buitenlandse dochtermaatschappij bevorderd. Wanneer bijvoorbeeld het reële vermogen van de buitenlandse dochtermaatschappij wordt gehandhaafd, dan kan het omgerekende resultaat van die deelneming bezwaarlijk bij het op basis van een ander instandhoudingspostulaat berekende resultaat van de moedermaatschappij worden opgeteld. Hierdoor zouden in het consolidatieproces ongelijksoortige grootheden worden samengevoegd.
- 4 De verwerking van koersresultaten op buitenlandse deelnemingen behoort de aanwezigheid van een bepaald instandhoudingspostulaat bij de moedermaatschappij te ondersteunen.

6.2. De „current-noncurrent”-methode

De „current-noncurrent”-methode kan de optimale getrouwheid van de geconsolideerde jaarrekening niet garanderen, omdat aan het eerste subcriterium niet wordt voldaan. Na omrekening in binnenlandse valuta kan de historische uitgaafprijs van vlottende kapitaalgoederen immers lager zijn dan de marktwaarde ervan. Volgens deze methode moeten de vlottende kapitaalgoederen dan voor hun historische uitgaafwaarde in de geconsolideerde balans van de moedermaatschappij worden opgenomen. Dit betekent echter wel dat deze met de „closing rate” omgerekende kapitaalgoederen niet tegen de koers van het moment, waarop de waardering van deze goederen betrekking heeft, omgerekend zijn.

6.3. De „monetary-nonmonetary”-methode

Ook de „monetary-nonmonetary”-methode kan niet aan het eerste subcriterium voldoen. Na omrekening in binnenlandse valuta kan immers de marktwaarde van vlottende kapitaalgoederen lager zijn dan de historische uitgaafwaarde ervan. Als gevolg hiervan worden deze activa voor hun marktwaarde in de geconsolideerde balans opgenomen. Dit betekent echter wel dat deze met de „historic rate” omgerekende activa niet tegen de bij het moment van waardering behorende wisselkoers zijn omgerekend.

6.4. De „temporal principle”-methode

Het kenmerk van deze methode is dat zij neutraal staat ten opzichte van de waarderingsgrondslag die aan de jaarrekening van de dochtermaatschappij ten grondslag ligt. Zij voldoet dus aan het eerste subcriterium.

In paragraaf 3 werden 4 waarderingsgrondslagen onderscheiden. Interessant is nu de vraag of de „temporal principle”-methode bij elke waarderingsgrondslag aan de subcriteria 3 en 4 kan voldoen.

Het nominale vermogen wordt gehandhaafd wanneer de binnen- en buitenlandse jaarrekeningen gebaseerd zijn op historische uitgaafprijzen voor vaste en de minimumwaarderingsregel voor vlottende kapitaalgoederen. Na het valutaomrekeningsproces kunnen de resultaten van elke buitenlandse deelneming zonder enig bezwaar in de geconsolideerde resultatenrekening verwerkt worden. De verwerking van koersresultaten ondersteunt de instandhouding van het geconsolideerde nominale vermogen, omdat alle koersverliezen onmiddellijk ten laste van de geconsolideerde resultatenrekening komen.

Bij het „general price-level accounting”-systeem wordt als handhavingsdoelstelling het voor algemene koopkrachtwijzigingen gecorrigeerde nominale vermogen nagestreefd. Door voorts nog alle koersverliezen op buitenlandse deelnemingen ten laste van het geconsolideerde resultaat te brengen ondersteunt de „temporal principle”-methode de instandhouding van het geconsolideerde reële vermogen.

Het toepassen van het vervangingswaardesysteem van Limperg betekent dat alle maatschappijen de handhaving van hun onderneming als inkomensbron nastreven, waarbij als minimumgrens de eis tot handhaving van het historisch geïnvesteerd vermogen geldt. Aan het derde subcriterium wordt dus voldaan. Doordat de „temporal principle”-methode ongerealiseerde en gerealiseerde koersverliezen ten laste van het geconsolideerde resultaat brengt, wordt het historisch geïnvesteerde vermogen in de geconsolideerde jaarrekening niet in gevaar gebracht. De verwerking van koersresultaten ondersteunt dus het instandhoudingspostulaat van Limperg.

Onder het waarderingssysteem van Edwards en Bell wordt het geheel van waarderingsregels verstaan, zoals dat beschreven is in hun boek: „The theory and measurement of business income” (1964). Aan subcriterium 3 wordt voldaan, omdat alle ondernemingen de winst op dezelfde manier bepalen. De verwerking van koersresultaten ondersteunt het instandhoudingspostulaat van de moedermaatschappij, omdat alle koersresultaten in de geconsolideerde resultatenrekening worden opgenomen. De centrale leiding kan nu tijdens het proces van winstbestemming besluiten welk deel van het geconsolideerde resultaat, dat gelijk is aan de som van „business profit” en koersresultaten, als uitdeelbaar beschouwd moet worden. (6)

6.5. De „current rate”-methode

In hoeverre de „current rate”-methode aan de vier subcriteria kan voldoen zal afhankelijk zijn van de aan binnen- en buitenlandse jaarrekeningen ten grondslag liggende waarderingsregels. Daartoe worden dezelfde waarderingsgrondslagen onderscheiden als bij de „temporal principle”-methode.

Wanneer de binnen- en buitenlandse jaarrekeningen gebaseerd zijn op historische uitgaafprijzen voor vaste en de minimumwaarderingsregel voor vlottende activa, dan kan de „current rate”-methode niet aan het eerste en laatste subcriterium voldoen. Zij rekent immers op de historische uitgaafwaarde gebaseerde activa met de „closing rate” om, terwijl ongerealiseerde koersverliezen niet ten laste van de resultatenrekening komen, maar op een reserverekening in de geconsolideerde balans worden afgeboekt.

Door toepassing van het „general price-level accounting”-systeem wordt het juist genoemde eerste bezwaar opgeheven. De verwerking van ongerealiseerde

koersverliezen ondersteunt echter ook bij deze methode niet de instandhouding van het geconsolideerde reële vermogen.

Bij toepassing van het vervangingswaardesysteem van Limperg ontstaan er alleen problemen bij het vierde subcriterium. Het afboeken van koersverliezen op een reserverekening in de geconsolideerde balans ondersteunt niet de instandhoudingsdoelstelling van Limperg, omdat daardoor de handhaving van het historisch geïnvesteerd vermogen in gevaar kan komen.

Bij toepassing van het waarderingssysteem van Edwards en Bell doorkruist de „current rate”-methode de opzet van deze auteurs om het te handhaven vermogen ex post te bepalen. Het reserveren van ongerealiseerde koersresultaten betekent immers dat men reeds met de bestemming van de winst bezig is. Aan het vierde subcriterium wordt m.a.w. niet voldaan.

6.6. De „translate-restate”-methode

Deze methode voldoet niet aan de eerste drie subcriteria. Op de eerste plaats staat zij niet neutraal ten opzichte van de waarderingsgrondslag die aan de buitenlandse jaarrekening ten grondslag ligt. Hiervoor geldt de argumentatie van de „current-noncurrent”-methode (zie paragraaf 6.2.).

Op de tweede plaats verschilt de waarderingsgrondslag van de moedermaatschappij van die van haar dochterondernemingen. De dochterondernemingen passen in tegenstelling tot hun moederonderneming geen „general price-level accounting” toe.

Tenslotte is er nog een ongelijkheid in instandhoudingspostulaten. De moederonderneming streeft handhaving van haar reële vermogen na, terwijl de dochtermaatschappijen het nominale vermogen in stand willen houden.

6.7. De „restate-translate”-methode

Deze omrekeningsmethode staat niet neutraal ten opzichte van de waarderingsgrondslag van de dochtermaatschappij, omdat het voor koopkrachtwijzigingen gecorrigeerde nominale vermogen van de dochtermaatschappij met „historic rates” omgerekend wordt.

De waarderingsgrondslag van de moedermaatschappij verschilt van die van haar dochterondernemingen. De moeder baseert haar jaarrekening op historische uitgaafprijzen voor vaste en de minimumwaarderingsregel voor vlottende activa, terwijl de dochters op deze waarderingsgrondslag de principes van „general price-level accounting” toepassen.

De moederonderneming streeft handhaving van haar nominale vermogen na, terwijl de buitenlandse dochters hun reële vermogen in stand trachten te houden. Zodoende wordt aan de optimale getrouwheid van de geconsolideerde resultatenrekening afbreuk gedaan.

De verwerking van koersresultaten ondersteunt niet de instandhouding van het geconsolideerde nominale vermogen, omdat ongerealiseerde koersverliezen op een reserverekening worden afgeboekt.

6.8. De „restate-translate-restate”-methode

De dochtermaatschappij streeft, zoals uit paragraaf 5 blijkt, handhaving van haar nominale vermogen na, terwijl de moederonderneming het reële vermogen in stand wil houden. Aan het derde subcriterium voldoet deze methode niet. Dit

geldt ook voor het vierde criterium, omdat het afboeken van ongerealiseerde koersverliezen op een reserverekening de handhaving van het geconsolideerde reële vermogen in gevaar kan brengen.

7 Conclusie

Uit de voorgaande evaluatie blijkt dat alleen de „temporal principle”-methode met het door mij gedefinieerde hoofddoel van een optimale getrouwheid van de geconsolideerde jaarrekening verenigbaar is. In Nederland past een multinationale onderneming deze methode toe, omdat zij verplicht is de aanwijzingen op te volgen van de Amerikaanse Financial Accounting Standards Board, zoals die in hun Statement of Financial Accounting Standards no. 8 zijn neergelegd. Het zal duidelijk zijn dat laatstgenoemde ontwikkeling in de valuta-omrekeningsproblematiek op grond van bovenstaande toegejuicht moet worden.

Literatuur:

- (1) J. van Helleman: „Omrekening van vreemde valuta's ten behoeve van het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening”, M.A.B. juni 1975
- (2) Paul Grady: „Inventory of generally accepted accounting principles for business enterprises”, Accounting Research Study no. 7 1965.
- (3) Leonard Lorenzen: „Reporting foreign operations of US-companies in US-dollars”, Accounting Research Study no. 12 1972.
- (4) „Accounting for Devaluation”, The Accountant febr. 17th '68.
- (5) Keith R. Shwayder: „Accounting for exchange rate fluctuations”, The Accounting Review oct. 1972.
- (6) E. O. Edwards en P. W. Bell: „The theory and measurement of business income”, 1964.